

METODIKA PLATFORMY
PRO POMOC OSOBÁM
SE ZKUŠENOSTÍ SE
SEXUALIZOVANÝM NÁSILÍM

2024

Obsah

1. Úvod	2
2. Platforma pro pomoc osobám se zkušeností se sexualizovaným násilím.....	3
2.1 Terminologie.....	5
2.2 Hodnotová východiska Platformy	6
2.3 Fungování Platformy	6
3. Nastavení ID spolupráce v ČR.....	9
4. Potenciál ID spolupráce	11
4.1 Pilíře ID spolupráce	11
4.2 Možnosti fungování ID spolupráce.....	12
4.3 Příklady dobré praxe.....	14

Seznam použitých zkratk

ID spolupráce	interdisciplinární spolupráce
Platforma	Platforma pro pomoc osobám se zkušeností se sexualizovaným násilím
Osoba se zkušeností	osoba se zkušeností se sexualizovaným násilím

Metodika byla vytvořena v rámci projektu Rozvoj Platformy pro pomoc obětem sexuálního násilí, který je podpořen z Fondů Norska 2014 – 2021.

1. Úvod

Sexualizované násilí představuje komplexní problematiku, která se promítá do řady oblastí. Na její řešení je potřeba mít vybudovanou specializovanou síť odbornic a odborníků, kteří umí s daným tématem pracovat a jsou schopni osobě se zkušeností poskytnout pomoc, kterou potřebuje. Je zapotřebí dosáhnout **vzájemné provázanosti a řádné informovanosti jednotlivých institucí nebo organizací, jednotného postupu při řešení případů a vybudování účinného systému** na ochranu osob se zkušeností.

Takové provázanosti **lze dosáhnout efektivní ID spoluprací**. Ta představuje možnost, jak systematicky propojit více aktérů (neziskové organizace, orgány činné v trestním řízení, zdravotnická zařízení, advokáty a advokátky, které poskytují právní pomoc osobám se zkušeností atd.), aby se zefektivnila pomoc pro osoby se zkušeností. Jedním z přínosů ID spolupráce je to, že osoba se zkušeností nemusí, jednoduše řečeno, obcházet každou instituci s poskytovanou specifickou službou zvlášť, což je složitý proces, který může vést k negativním následkům. Fragmentaci, nepřehlednost a nekonzistenci systému pomoci osobám se zkušeností dokáže právě účinná ID spolupráce překonat a zajistit jim takovou podporu a pomoc, kterou potřebují, co nejefektivnějším způsobem.

Cílem tohoto dokumentu je metodicky uchopit ID spolupráci realizovanou především prostřednictvím Platformy. Kromě samotného procesu fungování Platformy se metodika zaměří i na širší kontext ID spolupráce, hodnoty, ze kterých vychází, možné výzvy, kterým musí čelit a příklady dobré praxe, kterými se lze inspirovat. Tato metodika je živý dokument sloužící potřebám organizací a institucí, které se v rámci Platformy setkávají, a je možné ji dle potřeby modifikovat tak, aby odpovídala aktuálním potřebám a nastavení fungování Platformy.

2. Platforma pro pomoc osobám se zkušeností se sexualizovaným násilím

V prosinci roku 2022 iniciovala organizace proFem - centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o. p. s. vznik Platformy. Iničiaci vzniku a setkávání členů Platformy podpořil projekt *Centrum pro oběti sexuálního násilí*; rozšíření informační základny, vzdělávací aktivity pro Platformu i další instituce pak podpořil projekt *Rozvoj Platformy pro pomoc obětem sexuálního násilí*. Oba projekty byly podpořeny z Fondů Norska 2014 – 2021.

Cílem Platformy bylo **vytvoření sítě odbornic a odborníků, kteří se ve své praxi setkávají s tématem sexualizovaného násilí**, a tím posílit systém pomoci osobám se zkušeností.

Za vznikem Platformy stála problematika vysoké míry fragmentace systému pomoci, chybějící specializované služby a skutečnost, že osoby se zkušeností často zažívají neprofesionální a necitlivé chování ze strany řady institucí (dezinterpretují jejich jednání, nechápou projevy traumatu, násilí bagatelizují). Osoba se zkušeností si v tuto chvíli musí sama vyhledat jednotlivé specializované služby, kontaktovat je a paralelně svoji situaci řešit na více místech s odlišnými přístupy a bez vzájemného propojení. Nadto existovalo jen málo míst, kde se mohou aktéři, kteří pomáhají osobám se zkušeností, potkávat. V návaznosti na příklady ze zahraničí byl proto ustanoven **koncepční prostor, kde může docházet k neformálnímu setkávání, přenosu informací, sdílení dobré praxe a posílení mezioborové spolupráce**.

Původně byla Platforma určena pro širší spektrum institucí, státních orgánů a organizací. Setkání navštěvovali jak pracovníci a pracovnice neziskových a pomáhajících organizací, které se primárně zabývají tématem sexualizovaného násilí, organizací, které se s tématem setkávají, avšak nepracují s osobami se zkušeností jako s primárními cílovými osobami, tak i např. zástupci ze zdravotnictví, policie nebo výzkumníci. Na základě zpětné vazby z prvních setkání Platformy (2022 a 2023) došlo k zhodnocení, že v rámci jednoho uskupení nelze aktuálně uspokojit potřeby tak rozdílných cílových skupin v celé jejich šíři. Proto byla následně Platforma **určena zejména neziskovým organizacím**, které pracují s osobami se zkušeností, a těm, které se s tématem setkávají, avšak této skupině neposkytují specializované služby a jejich specializace spočívá v práci s jiným znevýhodněním (např. specializují se na práci s migrantkami a migranty, osobami se zdravotním znevýhodněním atd.). Propojení těchto organizací a odborníků přispívá k vytvoření efektivní sítě pomoci specificky pak pro oběti, které čelí vícečetným znevýhodněním. Dalšími zúčastněnými zůstali také advokáti a advokátky. Původně nominovaní účastníci mají stále přístup do sdíleného Google Disku (srov. níže), ale pravidelných setkání se standardně neúčastní. V případě zájmu se mohou i původní účastníci zapojit do aktivit Platformy, avšak s vědomím, že jsou primárně nastaveny na potřeby účastníků a účastnic z řad pomáhajících neziskových organizací.

V rámci Platformy zároveň systematicky probíhala i setkání zaměřená na určitá témata, kam byli další aktéři cíleně přizváni a konala se společná diskuze (např. jedno ze setkání bylo zaměřeno na problematiku trestního řízení z pohledu policie). Platforma **usiluje o efektivní nastavení mezioborové spolupráce** a poskytuje prostor pro přenos informací, vzdělávání a rozvoj kompetencí v problematice sexualizovaného násilí.

2.1 Terminologie

Vyjasnění terminologie využívané v kontextu komunikace v rámci Platformy i navenek se opíralo o diskusi o používaných termínech jednotlivými organizacemi a bylo klíčové pro vzájemné pochopení a porozumění jednotlivých účastníků Platformy. V kontextu Platformy a jejího zaměření byly diskutovány termíny a vyjádření: *sexuální - sexualizované, oběť - přeživší - osoba se zkušeností*.

Pojem **sexuální násilí** označuje velmi závažný společenský jev, který narušuje tělesnou a duševní integritu člověka. Jedná se o traumatický prožitek, který osoby se zkušeností úmyslně způsobil jiný člověk. Traumata spojená se sexuálním násilím jsou podle odborníků nejnáročnější z hlediska zpracování zážitku. Mají významné dopady – ať už psychické, fyzické či behaviorální. Jde o sexuální akt nebo pokus o sexuální akt za použití zastrasování, hrozeb nebo fyzické síly, tj. **jde o vynucené nebo nechtěné sexuální aktivity bez souhlasu, případně spojené s násilím**. Jedná se o pojem ve veřejném prostoru častěji užívaný, ale svou podstatou není dostatečně přesný, neboť implikuje motivaci násilí sexuálním pudem.

Přesnější pojem pro sexuální násilí je proto **sexualizované násilí**, které lépe naznačuje zneužívání sexuality a zranitelnosti v nejintimnější sféře života, v němž jde **o moc, kontrolu a o ustavení či potvrzení mocenských vztahů, nikoliv o sex**. Definuje ho snaha získat, zvýšit nebo potvrdit si svoji převahu nad druhým člověkem, případně „potrestání“ nebo ponížení osoby se zkušeností pomocí sexuality jako nástroje moci. Je to širší pojem, mnohem více se zde akcentuje motivace násilných činů a spadá do něj celá řada jevů:

- sexualizované návrhy, nabízení výhod za intimní sblížení, nekonsenzuální sdílení intimních fotografií,
- materiály zobrazující osoby jako sexuální objekty,
- nevhodné sexualizované komentáře na tělo a vzhled, vtipy, ponižující či zahanbující poznámky,
- nadávky, zesměšňování a gesta se sexuálním podtextem,
- urážlivé, nežádoucí a neopětované verbální i neverbální chování se sexualizovaným podtextem,
- nevyžádané intimní doteky,
- sexualizované fyzické napadení.

Účastníci Platformy rozhodli **o dalším používání pojmu sexualizované násilí** v rámci komunikace Platformy. Toto rozhodnutí neimplikuje nutnost používat tento pojem v jednotlivých organizacích a institucích, které se setkání Platformy účastní, avšak **tvoří základní komunikační rámec pro vnitřní fungování Platformy**. Zároveň je členům doporučeno v různých kontextech uvažovat nad využitím různých pojmů, nad jejich genezí, významem i nad jejich dopady na čtenáře (odborníky i případně osoby se zkušeností).

V rámci Platformy je dále namísto obecně zaužívaného pojmu **oběť** užíván pojem **osoba se zkušeností se sexualizovaným násilím**. Tento pojem vystihuje to, že násilí je jen jedna ze zkušeností daného člověka a netvoří celou jeho identitu. Platforma se rozhodla nepoužívat pojem oběť, protože jej lze vnímat jako označení, které zdůrazňuje pasivitu a bezbrannost toho, kdo násilí zažil. Stejně tak účastníci Platformy nepoužívají při komunikaci Platformy pojem přeživší, který lze vnímat jako označení vyjadřující fakt, že násilí již neprobíhá a že oběť již překonala trauma, která se s událostí pojí. Z tohoto hlediska může být jeho užití problematické, jelikož mnoho obětí

nevnímá své trauma za překonané. Stejně jako u pojmu označujícího sexualizované násilí ani pro označení osoby se zkušeností se sexualizovaným násilím rozhodnutí Platformy nezavazuje účastníky a účastnice k používání pojmů v rámci komunikace vlastní organizace či v osobní komunikaci, avšak doporučuje zvažovat kontext a dopady použití různých termínů.

2.2 Hodnotová východiska Platformy

Cíle Platformy, její východiska a principy jejího fungování jsou zakotveny v **Etických zásadách Platformy pro pomoc osobám se zkušeností se sexualizovaným násilím (Příloha č.1)**, které byly účastníky Platformy vzájemně odsouhlaseny.

Platforma vychází zejména z principu, že práce s osobou se zkušeností účastníků Platformy je **založena na respektu, ochraně lidských práv, důstojnosti a svobody každého člověka**. Zároveň Platforma vychází z **práva osob na sebeurčení, participaci a zohlednění specifických životních podmínek a specifických životních potřeb**. Platforma považuje sexualizované násilí za neakceptovatelné za žádných okolností a vždy je za něj odpovědná ta osoba, která se ho dopouští.

ID spolupráce realizovaná prostřednictvím Platformy klade důraz na práci s osobou se zkušeností, kde se **nijak nebagatelizuje násilí a neobviňuje se osoba se zkušeností za to, co se jí stalo**. Je potřeba usilovat o to, aby co nejméně docházelo k sekundární viktimizaci.

Platforma se také hlásí **k zákazu diskriminace na základě genderu, rasy, etnicity, národnosti, náboženského vyznání, společenského postavení či socioekonomického statusu, věku, sexuální orientace, zdravotního nebo mentálního znevýhodnění či jiného důvodu**.

V rámci působení Platformy cílicí na kvalitní ID spolupráci mají účastníci ambici se zasadit o nápravu stereotypního vnímání osob se zkušeností a promítnout prokázané sociopsychologické poznatky do praxe řešení problematiky sexualizovaného násilí.

Etické zásady Platformy pro pomoc osobám se zkušeností se sexualizovaným násilím byly odsouhlaseny účastníky a účastnicemi Platformy v roce 2023. Každý nový účastník či účastnice mají tyto zásady k dispozici a vyjadřují s nimi svůj souhlas. Zároveň má každý účastník Platformy možnost vznést žádost o doplnění či úpravu Etických zásad koordinujícímu subjektu (organizaci proFem – centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o. p. s.), k těmto úpravám může však dojít pouze, pokud budou odsouhlaseny účastníky Platformy.

2.3 Fungování Platformy

2.3.1 Otázka právní subjektivity

Platforma **neformálně sdružuje organizace, které se ve své praxi setkávají s osobami se zkušeností se sexualizovaným násilím**. V návaznosti na iniciaci vzniku byla diskutována potřebná míra formálnosti uskupení. Avšak vzhledem k tomu, že se jedná o zcela nové uskupení s vysokou mírou potřeby adaptability a flexibility, **bylo rozhodnuto o její neformální podobě**. Vedle vysoké flexibility přináší nižší míra formalizace taktéž nižší administrativní zátěž. Klade však vyšší požadavky na účastníky, neboť účast na aktivitách Platformy probíhá zcela na dobrovolné bázi. Zároveň neumožňuje vystupovat jako jedna právnická entita, a tedy například žádat společně

o grantovou podporu fungování. Tyto žádosti tedy podávají přímo jednotliví členové či členské organizace, které o obdobných aktivitách informují zbývající členy organizace.

2.3.2 Participace

Participování na Platformě účastníci podmínili účastí na jejích setkáních **proaktivním zapojováním se do jejího dlouhodobého fungování a zavázáním se k dodržování mlčenlivosti ohledně veškerých důvěrných informací a citlivých údajů**, které jsou sdíleny v rámci Platformy.

Původně bylo účastenství v Platformě otevřené pro více aktérů, než je jejich současné složení (srov. výše). I když původně Platformu navštěvovali i zástupci Policie ČR a ID spolupráci obecně mají co nabídnout, vlivem výše popsaného nakonec účastníky zůstaly především neziskové organizace. Důvodem byla mimo jiné potřeba zajištění bezpečného prostředí a shoda na způsobu vnímání tématu.

Platforma je určena hlavně Praze a Středočeskému kraji, resp. organizacím, které v těchto regionech působí, ale mohou se zapojovat i organizace z jiných regionů. Díky tomu například využívá možnost účastnit se Platformy i specializovaná organizace z Brna.

Zapojení nových organizací lze zrealizovat několika cestami: stávající členové doporučí relevantní subjekty, organizace samy osloví koordinující účastnickou organizace, anebo koordinující účastnická organizace osloví možné zájemce. Zájemci o spolupráci se mohou obracet na proFem – centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, resp. na adresu administrativa@profem.cz.

2.3.3 Aktivity Platformy

Následující přehled obsahuje rámcových přehled možných aktivit, na nichž doposud účastníci Platformy spolupracovali.

i) Setkání účastníků Platformy

Účastníci Platformy se **pravidelně osobně setkávají několikrát do roka**. Organizaci setkání zajišťuje koordinující organizace proFem, avšak tato aktivita může být dle možností a kapacit přenesena na další účastníky Platformy.

Před samotným setkáním jsou mapovány potřeby a očekávání účastníků Platformy, stejně jako potřebná témata k diskusi, ta jsou následně reflektována v nastavení agendy setkání.

V rámci setkání tedy mají možnost jednotliví účastníci představit agendu jejich organizace, sdílet aktuální témata, se kterými se v praxi potýkají, stejně tak i diskutovat o tématech dalších organizací a reagovat na ně.

Součástí setkání je standardně detailnější představení jedné z organizací, které blíže představí poskytované služby, specifika práce s jejich cílovou skupinou a jakým způsobem pracují s osobami

se zkušeností. Další program může sestávat ze vzájemného sdílení kazuistik či z konkrétních témat a odborných příspěvků zaměřených na budování kapacit a rozvoj kompetencí účastníků a předávání know-how.

Po každém setkání je rozposlán dotazník sbírající zpětnou vazbu a účastníci tak mohou poskytnout vlastní podněty, sdílet své potřeby a komentáře k programu na další setkání. Setkání se účastní zpravidla přibližně 15-25 osob z různých organizací.

ii) Budování kapacit

Vedle budování kapacit v rámci samotných setkání účastníků Platformy probíhají také **specifické vzdělávací akce, které pokrývají různá témata napříč obory**. Ty jsou nastaveny s ohledem na potřeby, poptávku účastníků a finanční a personální kapacity. Lze zmínit například přednášku přednáška Lenky Slívové z Výzkumného centra domácího a genderově podmíněného násilí, která představila téma „Jazyk v kontextu sexuálního násilí“, právní aspekty sexualizovaného násilí v podání právničky spolupracující s organizací proFem Kateřiny Šmatové nebo téma působení traumatu na neurobiologii člověka ze strany Veroniky Pinkasové ad. Neopomíjí se ani péče o samotné osoby, které s osobami se zkušeností pracují, proto například proběhl i workshop o psychohygieně v pomáhajících profesích.

iii) Sdílení dat a informací

Ke sdílení dat a informací přispívají do velké míry osobní setkání Platformy, avšak i díky podpoře projektu bylo možné toto sdílení posílit a rozšířit informační základnu pro fungování Platformy a jejích účastníků i dalšími cestami.

Pro účely využití účastníky Platformy byl sestaven **Přehled zdrojů dat** o tématu sexualizovaného násilí, jedná se o komplexní dataset obsahující přehled zdrojů informací, odborných publikací, výzkumných zpráv, metodických dokumentů, příruček a dalších dokumentů určených pro odbornou veřejnost. Tento přehled obsahuje základní informace potřebné k identifikaci a vyhledání uvedených zdrojů, v případě veřejně dostupných zdrojů dat jsou k dispozici též konkrétní odkazy, umožňující vyhledání zdroje jako takového. Pro snadnější možnost vyhledání jsou tříděny dle řady klíčových slov. Účelem tohoto přehledu je poskytnout účastníkům dostatečnou znalostní základnu pro jejich práci i případnou přípravu projektů a plánování aktivit.

Pravidelně také vychází **informační zpravodaj *Podpora v praxi. Informační zpravodaj pro profese pomáhající obětem sexuálního násilí***, kde jsou k dispozici shrnující informace o posledním vývoji spolupráce v rámci Platformy, proběhlých akcích a o dalších relevantních tématech. Současně je tradičně jeho součástí i několik článků nebo výstupů z provedených výzkumů, které se zaměřují na aktuální a často diskutované téma z oblasti sexualizovaného násilí. Informační zpravodaj vycházel v rámci podpory projektu Rozvoj Platformy pro pomoc obětem sexuálního násilí a jelikož s jeho přípravou, grafickým zpracováním a tiskem jsou spojeny značné náklady, budou další vydání sestavena v případě, že bude Platforma disponovat adekvátními finančními zdroji.

Pro účel podpory fungování Platformy a advokační činnosti jejích účastníků byl realizován výzkum *Sexualizované násilí: výskyt, dopady a náklady na zdravotní péči*. V rámci něj probíhalo dotazníkové šetření 5042 žen ve věku 18-65 let v ČR.

Za účelem potřeby vytvoření prostoru pro sdílení užitečných informací a dat mají účastníci Platformy k dispozici společný **Google disk**, kde mají přístup k různým výzkumům, tipům na odborné publikace a jiným zdrojům z oblasti sexualizovaného násilí a mohou je i sami přidávat, aby měli všichni účastníci Platformy inspiraci pro jejich odborný růst. Provoz a přístup do tohoto disku zajišťuje koordinující subjekt proFem, přičemž disk obsahuje minimálně následující složky a informace:

- *01 Kontakty*: kde lze nalézt kontakty na další účastníky Platformy i spolupracující aktéry z řad Policie a dalších specializací,
- *02 Etické zásady*: jako klíčový dokument shrnující hodnotová východiska účastníků (srov. výše),
- *03 Setkání*: složka obsahuje zápisy z jednotlivých setkání, stejně jako prezentace a další podpůrné materiály, které se k nim vztahují,
- *04 Zdroje dat*: obsahuje jak podklady ke vzdělávacím aktivitám, které se v rámci aktivit Platformy uskutečnily (prezentace ad.), tak výstup komplexní rešerše Přehled zdrojů dat a vydání informačního zpravodaje Podpora v praxi, stejně jako výzkumnou zprávu výzkumu Sexualizované násilí: výskyt, dopady a náklady na zdravotní péči,
- *05 Metodické materiály*: zahrnují podpůrné materiály týkající se specifických cílových skupin, se kterými účastníci Platformy pracují, a zároveň tento metodický dokument.

3. Nastavení ID spolupráce v ČR

Pro kontext Platformy je vhodné si **shrnout i obecnou charakteristiku fungování ID spolupráce v oblasti sexualizovaného násilí a pomoci jeho obětem v ČR**. V našem kontextu ID spolupráce nepředstavuje “novinku”. Zmínit lze například model ID spolupráce, který vznikl na popud vydaných opatření vyplývajících z *Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti žen a mužů*¹. Tento model byl nastaven systematicky a řízen veřejnou institucí. V roce 2002 byla zavedena meziresortní pracovní skupina pod vedením Ministerstva vnitra, která realizovala modelový mezioborový projekt. Tento projekt obsahoval metodické postupy, jak vytvořit interdisciplinární tým, který dokáže zřizovat zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí. V této části se metodika zaměří na podmínky ID spolupráce i její další úrovně.

Osoba se zkušeností může mít najednou více záležitostí, které potřebuje řešit s různými odborníky. Má možnost sama kontaktovat různé organizace a instituce, které se problematikou zabývají (policie, specializované poradny, zdravotníci, krizové linky a další), přičemž to, kterou z těchto institucí osoba se zkušeností osloví může záviset na více faktorech.

Předně půjde o její aktuální situaci, zejména pokud je v ohrožení její zdraví nebo život. V takové chvíli osoba se zkušeností může spíše chtít kontaktovat zdravotnická zařízení, aby se jí dostalo rychlé pomoci v kontextu jejího zdravotního stavu. Zároveň to může nést riziko, že se osoba se

¹ [Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti žen a mužů](#)

zkušeností nenaváže na specializované nestátní organizace, které by jí mohly být oporou v řešení její situace.

Důležitou roli při výběru kontaktování ze strany osoby se zkušeností hraje i její předešlá zkušenost s fungováním systému a její důvěra v něj. Pokud tedy osoba se zkušeností zažila např. negativní zkušenost s přístupem policie, může pro ni být náročné až nepředstavitelné se na stejný orgán znovu obrátit.

Vliv má i dostupnost specializovaných služeb pro osoby se zkušeností, což naráží na větší systémový problém - nedostatek těchto služeb.² Pro mnohé regiony je obtížné ke specializovaným službám dostat, na spoustě míst navíc nejsou dostupné žádné. Přestože existují různá online poradenství nebo možnost se s někým spojit telefonicky, nedá se hovořit o kvalitní husté síti potřebných služeb pro osoby se zkušeností. Nadto v místech, kde tyto služby jsou, také dané organizace mohou narážet na přetíženost a nedostatek kapacit. Pouze minimum organizací reflektuje *Standardy kvality specializovaných sociálních služeb pro oběti domácího a genderově podmíněného násilí a jejich dětí*³ v nastavení svých služeb; specializované centrum pro osoby se zkušeností, které zajišťuje komplexní služby pod jednou střechou, je zatím pouze jedno v České republice (PORT centrum pro oběti sexuálního násilí v Praze, provozovaný organizací proFem.)

Totožný problém s nedostatkem dostupných služeb je **v případech osob s intersekcionalním znevýhodněním**. Osoby, které čelí různým typům znevýhodnění typicky využívají primárně ty služby, které odpovídají jejich znevýhodnění (např. zdravotní znevýhodnění, ohrožení bezdomovectvím atd.). Je tak nosné, aby se tyto služby mohly vzdělávat v tématu sexualizovaného násilí a věděly, na jaké specializované organizace se mohou obrátit pro užší spolupráci, a společně vytvářely funkční síť vzájemně na sebe navazujících služeb naplňující specifické potřeby osob se zkušeností, které čelí mohou čelit dalším znevýhodněním.

Vše výše uvedené navíc souvisí s tím, do jaké míry je osoba se zkušeností informována o dostupných zdrojích pomoci. Absence povědomí o možnostech, kam se v případě zkušenosti se sexualizovaným násilím, **může být zásadním prekarizačním faktorem, kvůli kterému se osoby se zkušeností nenavážou na specializované instituce a organizace**, které by jim mohly pomoci.

Zároveň je vhodné se zaměřit i na šíři ID spolupráce, protože může mít více úrovní, které se navzájem doplňují. Pro efektivní ID spolupráci je vhodné, aby byli aktéři zapojeni do více z nich:

Co se týče **mezinárodní spolupráce** může být jejím cílem získávat zkušenosti od zahraničních partnerů, vzájemně se vzdělávat a sdílet know-how, upevňovat pozici jednotlivých aktérů prostřednictvím mezinárodních vztahů, zejména při advokační a lobbingové činnosti, prosazovat zájmy osob se zkušeností a poskytovatelů služeb osobám se zkušeností v mezinárodním prostoru a aktivně ovlivňovat a formulovat systémové změny, především na evropské úrovni.

² Srov. Analýza dostupnosti sociálních služeb pro oběti domácího a genderově podmíněného násilí. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1nxUI4Q4RMT04E1wmXU3Rzyh6MnRWW_c1/view?pli=1

³ Dostupné z : https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/3b_Standardy_kvality_SSS_pro_obeti_DGPN_15_6_2021_rev_MP_1.pdf

V rámci dvoustranné spolupráce mohou aktéři individuálně či kolektivně navazovat kontakty se zahraničními subjekty. Může jít zejména o akademické instituce, organizace zabývající se stejnou tematikou nebo také zahraniční vládní instituce (např. národní lidskoprávní instituce, evropské instituce). Spolupráce může mít podobu jednorázového kontaktu (např. *ad hoc* konzultace, školení, seminář, workshop, příprava na konferenci, konference, projektová koordinační setkávání) nebo déletrvající spolupráce spočívající v opakovaných online či osobních setkáváních. V další řadě se aktéři mohou zapojovat do specifických výzev týkajících se například připomínkování evropské legislativy nebo podávání zpráv o stavu v ČR. Spolupráce může obnášet i zahraniční návštěvy a výjezdy.

V rámci vícestranné spolupráce vstupují aktéři ID spolupráce do ustálených či jednorázových mezinárodních sítí. Jde především o mezinárodní sítě, které sdružují subjekty zabývající se stejným tématem (např. WAVE, Evropská ženská lobby). Smyslem zapojení je zejména využití zázemí nadnárodních organizací pro advokacii a vyjednávání na mezinárodní, zejména evropské, i národní úrovni, navazování zahraničních kontaktů a sdílení zkušeností významných pro zlepšování situace pro osoby se zkušeností v ČR.

Cílem spolupráce **na národní vnitrostátní úrovni** je navazovat kontakty s jinými organizacemi a zástupci institucí zabývajících se stejným tématem, budovat znalostní základnu v ČR, spolupracovat při sběru dat a informací. Dále pak zvyšovat kvalitu služeb pro osoby se zkušeností, spojovat se při zajišťování prevence a zvyšování osvěty pomocí zvyšování odbornosti, efektivity a dostupnosti služeb v rámci systému pomoci, identifikovat, formulovat a přispívat k řešení strukturálních komplexních problémů a zasazovat se za systémové a legislativní změny prostřednictvím výzkumné, advokační a lobbingové činnosti.

4. Potenciál ID spolupráce

Jak bylo naznačeno výše, v našem prostředí je stále prostor pro zlepšení a zefektivnění ID spolupráce v kontextu sexualizovaného násilí a pomoci osobám se zkušeností. Tato kapitola cílí na důležité aspekty ID spolupráce, které by bylo vhodné dále rozvíjet.

4.1 Pilíře ID spolupráce

Pilíře, na kterých by měla jakákoli ID spolupráce obecně stát, jsou **i) funkční a efektivní komunikace a vzájemné konexe, ii) společné cíle, iii) konzistence v profesním zapojení.**

i) funkční a efektivní komunikace a vzájemné konexe

ID spolupráci je třeba chápat jako **komplexní systém, ve kterém má každý člen týmu důležitou a nepostradatelnou roli.** Z toho důvodu by měl každý vykonávat svou práci na zásadách vzájemného respektu, nápomoci a snahy o porozumění.

S tímto taktéž souvisí téma rozdělení rolí a organizace týmu. Důležitým faktorem je jasně a zřetelně vymezit rozsah kompetencí a možností, které mohou jednotliví odborníci využívat, tzn. jinou

úlohu budou např. vykonávat neziskové organizace a jinou lékaři či policisté. Vágní rozdělení kompetencí a pravidel může způsobit nedůvěru ve spolupráci, čímž se následně může zhoršit pracovní výkon.

Je proto podstatné, aby členové týmu měli možnost se obeznámit se strukturou, obsahem činnosti a kompetencemi i ostatních institucí a organizací, které se na spolupráci podílejí, a to například za pomoci různých schůzí, školení či pracovních akcí. Dalším vhodným způsobem je **vytvořit pro toto seznámení srozumitelný postup**, kde je jasně popsán krok po kroku, např. v podobě standardizované procedury. Vztahy mezi členy týmu je taktéž možné hlouběji ukotvit za **pomocí mimopracovních společenských aktivit** (např. kulturní, společenské akce, neformální diskuze aj.).

Takový postup by měl **zamezit vzniku nesrovnalostí, případné diskriminaci osob se zkušeností** (např. z pohledu kultury, barvy pleti, náboženství, pohlaví aj.), předsudků a vzájemného nepochopení. Současně se tak tým stane silnějším a bude možné snadněji utvořit hlavní cíle ID spolupráce.

ii) společné cíle

Dalším důležitým faktorem jsou cíle a postoje různých profesí, které nemusí být *a priori* totožné. Příkladem mohou být postoje lékařů, jejichž hlavním úkolem je pečovat o zdraví osob se zkušeností, jejich rodin a blízkých, ale primárním cílem právních odborníků může být odsouzení pachatele a nastolení spravedlnosti.

Toto téma úzce souvisí s možnými nedostatky v komunikaci a informovanosti konkrétních členů týmu, zejména v případě znalostí kompetencí, které různým oborům přísluší. Řešením tak mohou být **různá společenská setkání jak na pracovní, tak mimo pracovní úrovni**. Konkrétně se může jednat například o vedení hloubkových dialogů o smyslu a směřování ID spolupráce, společná setkání k tématům etiky, společné vzdělávání a vysvětlování společného cíle.

iii) konzistence v profesním zapojení

Jak již bylo popsáno výše, mezioborová spolupráce funguje jako tým plný odborníků, a protože jsou všechny zapojené profese považovány za důležité, je v rámci organizace potřeba **zajistit důkladné rovnoměrné rozdělení úkolů jednotlivých účastníků** tak, aby měli stejné možnosti, jak se rozvíjet a ovlivňovat své působení v rámci spolupráce. Dosáhnout toho lze například volbou zastřešujících témat sekání napříč profesemi a dbát na zapojení všech zúčastněných profesí do diskuze.

4.2 Možnosti fungování ID spolupráce

Existuje velké množství modelů mezioborové spolupráce, ovšem mezi nejčastěji vyskytované a užívané jsou:

- networking,
- dvoustranná spolupráce,
- interdisciplinární fóra a kulaté stoly a
- interdisciplinární spolupráce na politické a vládní úrovni.

a) Networking

Networking je **neformální proces vytváření konexí a budování vztahů**, který probíhá buď ve skupině, nebo ve dvojici například v podobě setkání, školení, pracovních výjezdů, seminářů a jiných aktivit. V rámci networkingu mohou specialisté z odlišných profesí nejen přiblížit své vnímání na onu problematiku z různých úhlů pohledu, ale mohou také sdílet své nápady, procedury, cíle a přístupy. Díky tomu je možné přijít na případné nedostatky v poskytovaných službách a zlepšovat tak vzájemné vztahy. Současně se ve většině případů jedná o **první krok k více institucionalizované formě spolupráce mezi organizacemi a institucemi**.

Na druhou stranu je důležité, aby tato školení a podobné aktivity skutečně umožňovaly přenos informací mezi obory, jednoduše řečeno, networking není pouze „prostor pro mluvení“ bez cíle. Networking organizací, které se setkávají s tématem sexualizovaného násilí, je klíčový pro navazování kontaktů mezi organizacemi, zvyšování informovanosti o poskytovaných službách, a tedy zlepšení průchodu osob se zkušeností systémem pomoci. Jedná se o **jeden z klíčových prvků a účelů fungování Platformy**, kdy účastníci budují vztahy, společně se vzdělávají, sdílí zkušenosti a přibližují jejich vnímání na danou problematiku.

b) Dvoustranná spolupráce

Dvoustranná spolupráce **probíhá mezi dvěma institucemi nebo organizacemi a definuje zvláštní vztahy mezi těmito stranami**. Příkladem může být spolupráce mezi neziskovou organizací a státní institucí, zejména policií, o možném postupu při řešení problému násilí a přístupu k osobám se zkušeností, nebo mezioborová spolupráce sociální pracovnice a externího advokáta aj. Jedná se proto o především kvantitativně “méně komplexní” iniciativu, což může být výhodou, jelikož se tak mohou více věnovat sebereflexi, hodnocení vlastní praxe, plnohodnotné diskusi a posilování pracovních vztahů. Mohou se zaměřit specificky na výměnu zkušeností z práce s cílovou skupinou osob se zkušeností a na nastavení vzájemné spolupráce, včetně jejího rozvoje. **Platforma a její činnost v tomto kontextu umožňuje navázání kontaktů a předání zkušeností účastníků z dvoustranné spolupráce s různými subjekty (včetně externích)**.

c) Interdisciplinární fóra a kulaté stoly

Veřejná fóra a kulaté stoly se konají především **za účelem otevírání nových témat a diskusí mezi profesionály z různých oborů**. Zároveň se mohou těchto schůzí účastnit i zástupci veřejných orgánů, což může vést k navázání ID spolupráce na politické či vládní úrovni (srov. dále). Jejich aktivity se mohou zaměřit na konkrétní aktuální problémová témata s cílem dospět k ucelenému závěru s nejvhodnějším řešením. Stejně tak **účelem může být diskuse a výměna informací, zprostředkování dialogu mezi účastníky nebo budování vzájemných vztahů**.

V regionech mají aktéři pozitivní zkušenost se setkáními interdisciplinárních týmů v kontextu domácího násilí, kde je součástí základních činností sociální služby intervenční centra (dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) povinnost organizovat ID spolupráci. V rámci ní se zpravidla dvakrát do roka setkávají pracovníci intervenčních center, zástupci dalších neziskových organizací, orgány sociálně-právní ochrany dětí, policie nebo státního zastupitelství či dalších

relevantních subjektů. Setkání mají zastřešující téma, účastníci zároveň sdílí aktuality a klíčové problémy v jejich působnosti. Dochází tak k **propojování jednotlivých organizací a institucí a upevňování sítě, budování kontaktů a sdílení dobré nebo i špatné praxe**, kdy se účastníci navzájem obohacují o různé poznatky, osvědčené postupy, které ostatní mohou aplikovat i do své praxe.

Interdisciplinární fóra a kulaté stoly v kontextu sexualizovaného násilí jsou doposud organizovány na ad hoc bázi bez systematictějšího ukotvení a strategie.

d) ID spolupráce na politické a vládní úrovni

ID spolupráce na politické a vládní úrovni může probíhat několika způsoby a mít různé formy. Například může jít o meziresortní pracovní skupiny či komise, o vytváření poradních orgánů, které budou sdružovat odborníky z různých disciplín, či vytváření odborných platform určených pro dialog a výměnu zkušeností.

Jedním z příkladů z oblasti politické a vládní úrovně je Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách, který je poradním orgánem Rady vlády pro rovnost žen a mužů. Jeho úkolem je monitoring sběru dat v tématu, předkládá Radě doporučení opatření v oblasti prevence domácího násilí a násilí na ženách, podporuje vzdělávání profesionálů atd. Výbor si na setkání zve různé odborníky na diskutovanou problematiku (např. výzkumníky a výzkumnice). Členky a členové jsou zástupci různých expertíz (např. neziskové organizace, ministerstva či jiní odborníci), proto mohou využívat i tento prostor k ID spolupráci.

4.3 Příklady dobré praxe

V rámci možné zahraniční inspirace co do efektivní ID spolupráce je na místě si shrnout některé příklady, které by stály za to minimálně z části přenést i do našeho prostředí.

V současnosti to v některých zemích funguje tak, že je jeden velmi specializovaný subjekt, který ID zaštiťuje a koordinuje její fungování (jednotlivých menších subjektů). Taková centra nabízí typicky krizovou péči, lékařské vyšetření včetně testování na pohlavně přenosné choroby a zároveň poskytují psychologickou a sociální pomoc. Těchto specializovaných subjektů je navíc v daných zemích víc, na některých místech ve všech hlavních regionech.

Příkladem mohou být nizozemská centra pro oběti sexualizovaného násilí (tzv. *sexual assault centres*) zřizovaná státem, ve kterých **funguje úzká spolupráce mezi nemocnicemi, psychosociální službou a policií**. Tato centra se zaměřují převážně na oběti sexualizovaného násilí, které je kontaktují do sedmi dnů po útoku. Jedná se tedy zejména o příjem obětí v krátké době od útoku, ale přijímají i kontakty, které mají od útoku delší časový odstup. Centrum je možné kontaktovat i bez zapojení policie, a to za pomoci bezplatné národní telefonní linky, která funguje nonstop. Skrze linku osoba se zkušeností dostane spojení s nejbližším specializovaným centrem.

Příkladem dobré praxe by dále mohly být dva typy nastavení, která ve svém dokumentu uvádí Rada Evropy a která jsou v souladu s Istanbulskou úmlouvou.⁴ Podpora osob se zkušeností může v tomto

⁴ Srov. Rada Evropy. Mapping support services for victims of violence against women in line with the Istanbul Convention standards. Dostupné z: <https://rm.coe.int/final-vaw-support-2019-eng-forms/168093b8b9>

kontextu mít podobu krizového nebo referenčního centra. Právě s ohledem na potřebu komplexní pomoci pro osoby se zkušeností je vhodné zmínit i koncepty, které podporují efektivitu ID spolupráce v tom, že spojují odborníky s různou expertízou, kteří spolupracují na jednom případě, aby to bylo co nejprínosnější pro osobu se zkušeností.

Krizová centra pro osoby se zkušeností obvykle nabízejí dlouhodobou pomoc, jako je osobní poradenství, podpůrné skupiny a kontakt s dalšími službami. Podporují také osoby se zkušeností během soudního řízení a další praktickou pomoc.

Referenční centra pro osoby se zkušeností se mohou specializovat na okamžitou lékařskou péči, vysoce kvalitní forenzní praxi a krizovou intervenci. Někdy jsou zřízena v nemocničním prostředí, aby reagovala na nedávné sexuální napadení tím, že provedou lékařské kontroly a odkáží osobu se zkušeností na specializované komunitní organizace, které poskytují další služby.

Ze zahraniční inspirace lze zmínit rovněž systém v USA, kde je více přístupů a variant, jak ID spolupráce funguje. Jednou z nich jsou tzv. Sexual Assault Response and Resource Teams (SARRT) týmy. Tyto týmy jsou finančně podporovány Úřad pro oběti trestných činů a jsou rozmístěny v regionech po celých Spojených státech. Systematicky se věnují tvorbě strategického plánu ID spolupráce, zabývají se i otázkami komunikace (tedy jak senzitivně, bezpečně a důvěrně sdílet informace o případě osoby se zkušeností; jaké materiály je potřeba s osobou se zkušeností v rámci ID spolupráce písemně stvrdit; nebo jak řešit konflikt v rámci setkání ID spolupráce). Zároveň poskytují řadu materiálů, které usnadňují vytváření SARRT a jeho efektivní fungování. Kromě metodického nastavení týmy řeší i konkrétní případy, na kterých se domlouvají, kteří aktéři budou spolupracovat, aby byla spolupráce co nejprínosnější pro osobu se zkušeností.⁵

Na základě výše uvedeného lze dospět k tomu, že ID spolupráce hraje pro kvalitní a komplexní pomoc osobám se zkušeností velmi důležitou roli. Na základě kooperace odborníky napříč obory s různou expertízou lze dosáhnout účinného provázaného systému.

⁵ Dostupné z: https://www.ncjrs.gov/ovc_archives/sartkit/develop.html

Etické zásady Platformy pro pomoc osobám se zkušeností se sexualizovaným násilím

(dále jen „Zásady“)

I. Cíle Platformy pro pomoc osobám se zkušeností se sexualizovaným násilím

Cílem Platformy pro pomoc osobám se zkušeností se sexualizovaným násilím (dále jen „Platforma“) je neformálně sdružovat organizace, které se ve své praxi setkávají s osobami se zkušeností se sexualizovaným násilím (dále jen „osoba se zkušeností“), za účelem komplexního zlepšení situace osob se zkušeností. Platforma usiluje o efektivní nastavení mezioborové spolupráce a poskytuje prostor pro přenos informací, vzdělávání a rozvoj kompetencí v problematice sexualizovaného násilí.

II. Východiska práce s osobou se zkušeností

Platforma vychází z následujících principů a východisek práce s osobou se zkušeností:

1. Práce s osobou se zkušeností je založena na respektu, ochraně lidských práv, důstojnosti a svobody každého člověka.
2. Práce s osobou se zkušeností je založena na právu na sebeurčení, participaci, zohlednění specifických životních podmínek a specifických potřeb.
3. Sexualizované násilí není akceptovatelné za žádných okolností, vždy je za něj zodpovědná osoba, která se ho dopouští.
4. Osoby se zkušeností mají nárok na komplexní, citlivou a odbornou pomoc.
5. Práce s osobou se zkušeností nesmí obsahovat bagatelizaci násilí a obviňování za to, co se jí stalo. Při práci s osobou se zkušeností je nutné usilovat o to, aby co nejméně docházelo k sekundární viktimizaci a k dezinterpretaci jejího jednání.
6. Práce s osobou se zkušeností nesmí obsahovat diskriminaci na základě genderu, rasy, etnicity, národnosti, náboženského vyznání, společenského postavení či socioekonomického statusu, věku, sexuální orientace, zdravotního nebo mentálního znevýhodnění či jiného důvodu.
7. Je třeba se zasazovat o nápravu stereotypního vnímání osob se zkušeností a promítnutí prokázaných sociopsychologických poznatků do praxe řešení problematiky sexualizovaného násilí.

III. Fungování Platformy

Organizace participující na Platformě se účastní jejích setkání, proaktivně se zapojuje do jejího dlouhodobého fungování a zavazuje se dodržovat mlčenlivost ohledně veškerých důvěrných informací a citlivých údajů, které jsou sdíleny v rámci Platformy.